

РЕЦЕНЗІЇ

Колпаков В. К.,
доктор юридичних наук,
професор
Калюжний Р. А.,
доктор юридичних наук,
професор

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ

Успішне та системне реформування сфери публічного адміністрування, що відбувається сьогодні в нашій державі, є неможливим без створення нової адміністративно-правової доктрини, головним завданням якої є забезпечення спрямованості юридичних засобів на пріоритет прав фізичних і юридичних осіб, забезпечення дотримання конституційних принципів у всіх без винятку сферах суспільного життя та остаточна відмова від застарілих догм радянської правової системи, яка була орієнтована, перш за все, на задоволення потреб держави.

Такий розвиток та трансформаційні процеси адміністративно-правової науки вимагають якісно нових, зорієнтованих на утвердження принципу верховенства права, підходів до дослідження проблематики інститутів публічного адміністрування, суб'єктного складу адміністративно-правових відносин, проблем державної служби, різних аспектів адміністративного та судового порядку оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації та їх посадових осіб тощо. Такі обставини стали передумовою для переглядусутності адміністративного права, його предмету та методу. Безумовно, це справило вплив не тільки на систему суб'єктів адміністративного права, яка має тенденції до збільшення кількості її елементів, але й на засади та підходи наукового дослідження цієї проблематики. Тому, беззаперечним є той факт, що суттєвого значення набувають питання аналізу правового статусу суб'єктів адміністративного права, в тому числі й переосмислення їх ролі та значення саме в сучасних реаліях та у найближчому майбутньому.

Помітною науковою подією щодо цієї

проблематики став вихід у світ монографії П. С. Лютікова "Феномен юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права"¹.

В різні історичні періоди становлення та розвитку адміністративно-правової доктрини проблематика суб'єктного складу адміністративного права привертала увагу багатьох вчених-юристів. Однак, у поле наукового пошуку, як правило, потрапляли певні суб'єкти, їх групи, узагальнена характеристика всієї сукупності суб'єктів адміністративного права і лише в окремих роботах приділялась достатня увага проблематиці, пов'язаній з участю юридичних осіб чи окремих їх різновидів в тих чи інших адміністративно-правових відносинах. Комплексно питання адміністративно-правового статусу юридичних осіб та їх місця в загальній системі суб'єктів адміністративного права, ґрунтовно не вивчались, у зв'язку з чим, варто констатувати відсутність в адміністративно-правовій доктрині загально визнаних або бодай уніфікованих підходів до розкриття вказаної проблематики.

Враховуючи це, а також практику правозастосування, можна стверджувати, що назріла необхідність у прийнятті комплексного програмного акту, що не тільки визначив би наукові та теоретичні засади інституту юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права, але й на підставі розроблених та уніфікованих наукових положень, передбачив би загальні вектори реформування та розвитку адміністративного законодавства про юридичну особу.

¹ Лютіков П.С. Феномен юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права : монографія / П.С. Лютіков. – Х. : Видавничий дім "Гельветика", 2013. – 252 с.

У цьому контексті варто зазначити, що за даними Державної служби статистики України кількість зареєстрованих юридичних осіб станом на 01 січня 2013 р. становила 1 287 570 осіб, а станом на 01 березня 2013 р. їх кількість зросла до 1 291 646. Разом з тим, аналіз сфери публічного адміністрування, узагальнення правозастосовчої практики та тенденцій у законотворчій діяльності, а також вищевказаної мільйонної кількості зареєстрованих юридичних осіб свідчить про те, що ці суб'єкти у вигляді різноманітних органів публічної адміністрації, державних підприємств і установ, приватних суб'єктів господарювання та підприємництва, організацій та громадських об'єднань є найактивнішими учасниками всього комплексу адміністративних правовідносин.

Таким чином, враховуючи викладене, дослідження юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права та визначення на підставі наукового базису концептуальних векторів розвитку вітчизняного законодавства у цій сфері набуває надзвичайної актуальності.

У монографії комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, врахуванням здобутків вітчизняної та російської адміністративно-правової науки розкрито сутність, основні риси, адміністративно-правовий статус, систему юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права, а також визначено загальні тенденції розвитку цього інституту та сформульовано концептуально нові напрями удосконалення відповідного законодавства.

Отримали подальший розвиток теоретичні положення щодо визначення предмету адміністративного права, під яким запропоновано розуміти сукупність врегульованих нормами суспільних відносин, що виникають під час діяльності публічної адміністрації, в тому числі, під час процедур надання її органами адміністративних послуг та укладання адміністративних договорів, оскарження рішень, дій та бездіяльності органів публічної адміністрації та її посадових осіб в адміністративному порядку, відносини, що виникають у сфері публічної служби, під час застосування заходів адміністративного запобігання, заходів адміністративного припинення, а також притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення правил та вимог, встановлених органами публічної адміністрації і дотримання яких контролюється цими органами.

Вперше визначено історіографію дослідження юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права крізь призму становлення відповідної наукової галузі. Зокрема, встановлено, що процес доктринального дослідження суб'єктів адміністративного права, в тому числі і юридичних осіб, можна поділити на декілька самостійних етапів, загальний аналіз яких дозволяє виявити чітку тенденцію розвитку наукових вчень з порушеної проблематики, яку умовно можна порівняти з коливальним процесом, який відображає початкову поширеність використання терміну "юридична особа" із поступовою відмовою від нього та подальшим еволюційним поверненням цієї дефініції до термінологічного ряду адміністративно-правової науки та класифікації суб'єктів адміністративного права.

Сформульовано визначення юридичної особи як суб'єкта адміністративного права із визначенням її ознак. До характеристик юридичної особи як суб'єкта адміністративного права автором віднесено: встановлений законодавством порядок створення та державної реєстрації юридичних осіб; адміністративна правоздатність та адміністративна дієздатність як властивості адміністративної правосуб'єктності юридичної особи; участь юридичних осіб в адміністративних правовідносинах, як правило, опосередковується реалізацією публічного інтересу, зокрема його захистом, забезпеченням тощо; здатність юридичної особи бути позивачем та відповідачем в адміністративному суді (адміністративна процесуальна правосуб'єктність); організаційна єдність юридичної особи; організаційно-правова форма

Подальший розвиток отримали наукові положення щодо визначення адміністративно-правового статусу юридичних осіб та його складових елементів, у зв'язку з чим доведено, що структуру адміністративно-правового статусу юридичних осіб становлять такі елементи: адміністративна правосуб'єктність (адміністративна правоздатність та адміністративна дієздатність, складовою якої є адміністративна деліктоздатність); суб'єктивні права та обов'язки юридичної особи, закріплені нормами адміністративного права (компетенція, повноваження).

Вперше базовим критерієм класифікації юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права визначено обсяг їх адміністративно-правового статусу, що зумовлює їх роль та місце в адмі-

ністративно-правових відносинах, а саме здатність юридичної особи детермінувати адміністративно-правовий статус інших юридичних осіб за допомогою форм та методів публічного адміністрування. На підставі цього обґрунтовано думку про те, що юридичних осіб, які мають здатність впливати на адміністративно-правовий статус та визначати межі адміністративної правосуб'єктності інших, слід називати юридичними особами, які детермінують адміністративно-правовий статус інших, а тих, що піддаються такому впливу - юридичними особами, чий статус детермінується, або детермінуючими та детермінованими юридичними особами відповідно; визначено систему юридичних осіб – суб'єктів адміністративного права як побудовану на стійких взаємозв'язках внутрішнього і зовнішнього характеру, що встановлюються в сфері публічного адміністрування, розгалужену сукупність детермінуючих та детермінованих юридичних осіб, які, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, взаємодіють між собою з метою забезпечення та захисту публічного інтересу.

Важливим, на наш погляд, є обґрунтування необхідності розробки та прийняття Концепції реформування вітчизняного адміністративного законодавства про юридичну особу, метою якої є уніфікація як доктринальних, так і законодавчих положень про юридичну особу, що дозволить планомірно, без попереднього непродуманого революційного перетворення, поетапно лише на підставі чітко виписаної так званої "дорожньої карти", здійснити реформування вітчизняного адміністративного законодавства про юридичну особу.

Разом з тим, як і кожна значна наукова праця, рецензована монографія не позбавлена суперечливих положень. Проте всі вони носять приватний дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження від роботи, яке є завершеним науковим дослідженням і вагомим внеском до скарбниці правової думки. Вона заслуговує на всебічну популяризацію і практичну реалізацію теоретичних надбань автора.